

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपककुमार कार्की
माननीय न्यायाधीश श्री तेज बहादुर के.सी.
फैसला

मुद्दा नं. ०६९-CR-०७९६

मुद्दा: मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार।

रामेछाप जिल्ला, गोठगाउँ गा.वि.स., वडा नं.६, गोठपानी घर भई हाल कारागार
कार्यालय धुन्चे रसुवाको कैदमा रहेको वेद बहादुर मगर-----१

विरुद्ध

नेपाल सरकार-----१

पुनरावेदक

प्रतिवादी

विपक्षी

वादी

मुद्दा नं. ०७०-CR-०५४१

नुवाकोट जिल्ला, नर्जामण्डप गा.वि.स., वडा नं.३ घर भई हाल मध्यामाञ्चल
क्षेत्रीय कारागार कार्यालय भिमफेदी, मकवानपुरको कैदमा रहेको समिर भन्ने
वीरे तामाङ-----१

विरुद्ध

नेपाल सरकार-----१

पुनरावेदक

प्रतिवादी

विपक्षी

वादी

सुरु तहमा फैसला गर्ने:

माननीय न्यायाधीश श्री शेखर प्रसाद पौडेल

काठमाडौं जिल्ला अदालत

फैसला मिति: २०६७।०२।१६

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:

माननीय न्यायाधीश श्री टीकाबहादुर हमाल

माननीय न्यायाधीश श्री सत्यराज गुरुङ

पुनरावेदन अदालत पाटन

फैसला मिति: २०६९।०३।२६

तत्कालिन न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९(१)(ख) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता भई हाल प्रचलित न्याय प्रशासन ऐन, २०७३ को दफा ९(१)(ख) बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवम् ठहर यस प्रकार रहेको छः

तथ्य खण्ड

१. जाहेरी दरखास्तः मिति २०६५।०३।०१ मा प्रतिवादी वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाडले मलाई भारतको पुनामा भा.रु. ६०,०००।- मा बिक्री गरेका हुँदा निजहरूलाई पक्राउ गरी मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ बमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको पीडितको किटानी जाहेरी तथा अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको बयान।
२. प्रहरी प्रतिवेदनः मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ अन्तर्गतको मुद्दामा फरार प्रतिवादीहरू समिर भन्ने वीरे तामाड र वेद बहादुर मगर काठमाडौं जिल्ला, बनस्थली स्थित सडकमा हिँडी रहेको अवस्थामा फेला पारी निजहरूलाई पक्राउ गरी यसै प्रतिवेदन साथ दाखिला गरेका छौं भन्नेसमेत व्यहोराको प्र.ना.नि. अमृत बहादुर श्रेष्ठ समेतको प्रतिवेदन।
३. प्रतिवादी वेद बहादुर मगरले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानः म र समिर वीरे भन्ने वीर बहादुर तामाड लामाले जाहेरवालीलाई झुठ्ठा व्यहोराहरूको कुराकानीबाट विश्वासमा पारी ललाई फकाई विकास तामाडको सरसल्लाह बमोजिम भारत पुनामा पुन्याई बेचबिखन गरेको हो भन्ने व्यहोराको प्रतिवादी वेद बहादुर मगरले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको साविती बयान।
४. प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाडले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयानः निज प्रतिवादी वेद बहादुर सिंजाली मगरको बयानमा मेल खाने गरी जाहेरवालीलाई झुठ्ठा व्यहोराहरूको कुराकानीबाट विश्वासमा पारी ललाई फकाई विकास तामाडको सरसल्लाह बमोजिम भारत पुनामा पुन्याई बेचबिखन गरेको हो भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाडले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष दिएको साविती बयान।
५. प्रहरी प्रतिवेदनः मुद्दाको अनुसन्धानको सिलसिलामा जाहेरवालीको बयान र पक्राउ प्रतिवादीहरूको बयान पोलमा परी खुल्न आएका फरार प्रतिवादीहरूको खोजतलास गर्दा फेला नपरेकोले निजहरूको खोजतलास कार्य जारी रहेको छ। साथै, सकिरा डान्स

रेष्टुरेण्टका सञ्चालक साहिला भन्ने राजेन्द्र महर्जनलाई यसै प्रतिवेदनको साथ उपस्थित गराएको भन्नेसमेत व्यहोराको प्र.ज. सन्जिव थापाको प्रतिवेदन।

६. बुझिएका साहिला भन्ने राजेन्द्र महर्जनले गरेको कागज: मिति २०६४।११।२४ मा सकिरा डान्स रेष्टुरेण्टमा सुमना तामाङ डान्सरको काम गर्दै आएकी थिइन्। २०६५ साल अषाढ महिनाको अन्तिम तिर सुमना तामाङले मेरो उक्त डान्स रेष्टुरेण्टबाट काम छाडी गएको हुन्। निजलाई प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङले भारतको पुनामा बिक्री गरेको भन्ने जाहेरवालीको जाहेरी र बयानबाट थाहा पाएँ भन्नेसमेत व्यहोराको अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका साहिला भन्ने राजेन्द्र महर्जनले गरेको कागज।
७. बुझिएका काजी मगरसमेतले गरेको कागज: पक्राउ परी आएका प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङलाई चिन्दछु। निज प्रतिवादीहरूले जाहेरवालीलाई भारतमा लगी बेचबिखन गरेको भन्ने कसूरमा प्रहरीले पक्राउ गरेको थाहा पाएको हुँ। निज प्रतिवादीहरूले जाहेरवालीलाई बेचबिखन गरेको हो, होइन एकिकनका साथ भन्न सकिदैन भन्नेसमेत व्यहोराको अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका काजी मगर, मंगले तामाङ र भक्तबहादुर लामाले गरेको एकै मिलानको कागज।
८. अभियोग मागदाबी: प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङले जाहेरवालीलाई मिति २०६५।०३।०१ मा काठमाडौँ जिल्ला, काठमाडौँ महानगरपालिका, वडा नं. १६, बालाजुबाट विरगञ्ज, रक्सौल हुँदै भारतको पुना स्थित जमुना तामाङको बुधबारे पेठस्थित रहेको कोठीमा लगी भा.रु.६०,०००।- मा बिक्री गरी मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ को (१) (क) (ख) र उपदफा (२) (क) र (ख) बमोजिमको कसूर गरेको हुँदा निजहरू उपर सोही ऐनका दफा १५ (१) (क) बमोजिम सजाय हुन र ऐ. ऐनको दफा १७(१) बमोजिम प्रतिवादीहरूबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति समेत दिलाई भराई पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको माग दाबी सहितको अभियोग पत्र।
९. प्रतिवादी वेद बहादुर मगरले सुरु अदालतमा गरेको बयान: म उपर लगाएको अभियोग सत्य होइन। जाहेरवालीलाई म समेत भई भारत पुनामा लगेर बिक्री गरेको होइन। निजसँग कामको सिलसिलामा चिनेको र चिनजानको क्रममा निजले विदेश जान एक जना मानिसलाई पासपोर्ट दिएको र पासपोर्ट लिन जानु पर्दछ भनी म समेतलाई भनेको हुँदा हामी कहिले भारत नगएको र जाहेरवाली भारत गई रहने भएकाले निजसँगै भारत गई कुर्ता सलवार

लिए आई व्यापार गर्ने भनी सल्लाह बमोजिम जाहेरवालीसमेत मुम्बई गएकोमा जाहेरवालीले एजेन्टलाई नभेटेकाले ३/४ दिन बसी पुनः काठमाडौं आएका हौं। जाहेरवालीसँग मेरो कुनै रिसइबी छैन। सह-प्रतिवादीको घर तिर रिसइबी भएको कारणले यो जाहेरी दिएको हो। मैले निजलाई भारतको कोठीमा बिक्री गरेको होइन। अनुसन्धानमा गरेको कागज व्यहोरा सत्य होइन। सह-प्रतिवादीले किन त्यस्तो बयान गरे मलाई थाहा भएन। अभियोग दाबी अनुसार कसूर नगरेकाले सजाय हुनुपर्ने होइन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी वेद बहादुर मगरले सुरु अदालतमा गरेको बयान।

१०. प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाङले सुरु अदालतमा गरेको बयान: जाहेरवाली, म र वेद बहादुर एकै क्षेत्रमा काम गर्ने मानिस भएकाले चिनजान भएको हो। जाहेरवाली भारत जाने आउने गर्दथिन्। उनले वैदेशिक रोजगारमा जान एक जनालाई पासपोर्ट दिएको भनेकी थिईन्। धेरै समय सम्म पासपोर्ट नआएको कारण वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रक्रिया गर्न भारत जाँदैछु, तपाईं पनि जाने भए जाउँ, फिर्ता प्राप्त भएको पैसाले कुर्ता सलवार ल्याउँला भनेकीले हामी विरगञ्ज हुँदै भारत गएका हौं। राहदानी लिएको एजेन्टसँग भेट हुन नसकेको र पासपोर्ट पैसा समेत प्राप्त नभएकाले हामी तीनै जना काठमाडौं फर्किएको हो। मेरो गाउँका एकजना मानिसको रिसइवीको कारण मलाई फसाउँन जाहेरी दिन लगाएको हो। मैले अधिकार प्राप्त अधिकारीसमक्ष गरेको बयान व्यहोरा झुठ्ठा हो। मैले अभियोग मागदाबी अनुसार कसूर नगरेकाले सजाय हुनुपर्ने होइन भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाङले सुरु अदालतमा गरेको बयान।

११. काठमाडौं जिल्ला अदालतको थुनछेक आदेश: तत्काल प्राप्त प्रमाणबाट यि प्रतिवादीहरु निर्दोष छैनन भन्ने अवस्था नदेखिँदा पछि प्रमाण बुझ्दै जाँदा ठहरे बमोजिम हुनेनै हुँदा हाल प्रतिवादी वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार ऐन, २०६४ को दफा ८ बमोजिम कारागारमा थुनामा पठाईदिनु भन्नेसमेत व्यहोराको सुरु अदालतको थुनछेक आदेश।

१२. सुरु अदालतमा भएको बकपत्रको व्यहोरा:

क. जाहेरवालीलाई प्रतिवादीहरूले भारतमा लगेर बेचेको मलाई थाहा छैन। प्रहरीले भने अनुसार सही गरी दिएको हो। व्यहोरा के थियो थाहा भएन भन्नेसमेत व्यहोराको

बुझिएका मानिस काजी मगर र भक्त बहादुर लामाले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।

ख. समिर भन्ने वीरे तामाङलाई विगत ४ वर्ष देखि चिनेको हो। मैले जानेसम्म उनको आचरण राम्रो पाएको छु भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादीका साक्षी डम्बर आले मगरले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।

ग. प्रतिवादी वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङ म समेत भई आफ्नो कामको लागि सँगै भारत गएको हो। गएपछि एक आपसमा भनाभन भएको थियो। उनीहरूले मलाई कुटपिट गर्ने घम्की दिएकाले आवेगमा आई प्रस्तुत मुद्दा दिएको हो। यी प्रतिवादीहरूले म जाहेरवालीलाई विक्री गरेको होइनन्, निर्दोष छन्। प्रस्तुत मुद्दाबाट सफाई पाउन् भन्नेसमेत व्यहोराको जाहेरवालीले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।

घ. प्रतिवादी वेद बहादुर मगर र म सँगै हिड्डुल गर्ने साथी हो। मैले जानेसम्मको उनको आचरण राम्रो पाएको छु भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादीका साक्षी राजकुमार महर्जनले सुरु अदालतमा गरेको बकपत्र।

१३. काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला: प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङले जाहेरवालीलाई भारतको पुनामा लागि मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ बमोजिम कसूर गरेको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिँदा प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङलाई सोही ऐनको दफा १५(१)(क) बमोजिम जनही २० वर्ष कैद र रु २,००,०००।- जरिवाना हुने ठहर्छ र सोही ऐनको दफा १७(१) बमोजिम प्रतिवादीहरूबाट जनही रु १,००,०००।- का दरले पीडित जाहेरवालीलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने ठहर्छ भन्ने काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६७।०२।१६ को फैसला।

१४. प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाङको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र: जाहेरवालाले म समेतले विक्री गरेको भनी जाहेरी दरखास्त दिएपनि अदालतमा आई बकपत्र गर्दा विक्री गरेको होइन भनेकी छन्। प्रहरीमा मलाई गराइएको बयान मेरो इच्छा विपरित जबरजस्ती गराइएको हो। सो कुरा मैले अदालतमा बयान गर्दा उल्लेख गरेको छु। प्रहरीमा भएको मेरो बयान वनावटी, अविश्वसनिय र स्वतन्त्र प्रमाणबाट पनि पुष्टि नभएको स्थितिमा

त्यस्तो वयानलाई निश्चयात्मक प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरी मलाई कसूरदार ठहराउने काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले बदर गरी मैले अभियोगबाट सफाई पाउने गरी फैसला गरिपाउँ भन्ने व्यहोराको प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाङको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदनपत्र।

१५. प्रतिवादी वेद बहादुर मगरको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र: जाहेरवाली स्वयंले आफ्नो राहदानी लिने काम विशेषले विदेश भारत जानु परेको भन्ने तथ्य जाहेरी दरखास्तमा उल्लेख गरी सकेकी छन्। आफ्नै कामको लागि भारत गएको उल्लेखित व्यहोरालाई समर्थन गरी अदालतसमक्ष बकपत्र गर्दा जाहेरीको आरोपित कथन झुठ्ठा रहेको स्वीकार गरेकी छिन। अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका भक्त लामासमेतले बकपत्र गर्दा म पुनरावेदकले यो यति कारण यो यसरी उक्त अपराध भएको हो भन्न र मेरो चारित्रिक अवस्थामा कुनै प्रश्न चिन्ह उठाउन सकेको पाईदैन। मेरो साक्षीले मेरो पेसा व्यवसायको बारेमा स्पष्ट गरी म निर्दोष रहेको स्पष्ट गरेका छन्। हचुवा, मनगढन्ते, काल्पनिक आधारबाट वस्तुनिष्ठ प्रमाण विना काल्पनिक पात्र बालाजु (घ) समेतलाई विक्री गरेको हवला दिई अर्का मुद्दामा अभियोग ठहर भएको आधारमा म प्रतिवादीलाई हदै सम्मको सजाय र क्षतिपूर्ति भराउने गरी काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकाले उक्त फैसला बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको प्रतिवादी वेद बहादुर मगरको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र।

१६. पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश: यसमा मानव बेचबिखनको अभियोगको कसूर आफूले गरेको छैन भन्ने कुराको प्रमाण प्रतिवादीले पुन्याउनु पर्ने; प्रस्तुत मुद्दामा प्रतिवादीले पेश गरेको प्रमाणको विश्लेषण नै नगरी गरेको सुरुको फैसला फरक पर्न सक्ने भएकाले मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको २०२ नं. को प्रयोजनार्थ पुनरावेदनको नक्कल पुनरावेदन सरकारी वकील कार्यालयलाई दिई छलफलमा उपस्थित हुन जानकारी दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्नेसमेत व्यहोराको मिति २०६९।०२।०२ को पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश।

१७. पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला: पीडितको किटानी जाहेरी दरखास्त, निजको मौकाको प्रमाणित बयान, प्रतिवादीहरूले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष कसूरमा साबिति रही गरेको बयानसमेतका आधार प्रमाणबाट प्रतिवादीहरू वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङले जाहेरवालीलाई भारत पुनामा लगी बिक्री गरी मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण)

ऐन, २०६४ को दफा ४ बमोजिम कसूर गरेको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट पुष्टि भएको देखिँदा निजहरुलाई सोही ऐनको दफा १५(१) (क) बमोजिम जनही २० वर्ष कैद र रु. २,००,०००।- जरिवाना हुने र ऐ. ऐनको दफा १७(१) बमोजिम प्रतिवादीहरुबाट जनही एक लाख रुपैयाँका दरले पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने ठहराई सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।०२।१६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने मिति २०६९।०३।२६ को पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला।

१८. प्रतिवादीहरु समिर भन्ने वीरे तामाङ र वेद बहादुर मगरले यस अदालतमा दायर गरेको पुनरावेदन पत्र: जाहेरी दरखास्त र पीडितको सुरुको कथन व्यहोरा बाहेक आरोप प्रमाणित हुने अन्य कुनै निर्विवाद तथ्ययुक्त प्रमाण वादीबाट पेश हुन सकेको छैन। पीडित जाहेरवालीले सुरु अदालतमा उपस्थित भई “...आवेशमा आई मुद्दा दायर गरेको, प्रतिवादीहरु निर्दोष छन्, मुद्दाबाट सफाई पाउनु पर्छ” भनि बकपत्र गरेको अवस्था छ। साथै, म उपर झुट्टा अभियोग लगाई जबरजस्ती प्रहरीमा बयान गराइएको, स्वतन्त्र न्यायलय समक्ष उपस्थित भई बयान गर्दा इन्कारी बयान गरेको र बुझिएका मानिसहरु काजी मगरसमेतले तथा साक्षी डम्बर आले मगरसमेतले सोलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरेको हुँदा हुँदै सो कुराहरुलाई प्रमाणमा नलिई केवल जाहेरी र मौकाको प्रमाणित बयानलाई मात्र आधार बनाई हदै सम्मको सजाय हुने गरी भएको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको छ। अनुसन्धानको क्रममा रहेका मौकाका मानिस भक्त बहादुर लामा र काजी मगरले पुनरावेदकले यो यति कारण यो यसरी उक्त अपराध भएको हो भन्न र चारित्रिक अवस्थामा कुनै प्रश्न चिन्ह उठाउन सकेका छैनन्। तसर्थ, प्रमाणको मुल्यांकन बिना गरिएको फैसला त्रुटिपूर्ण भएकोले पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदर गरी मलाई पूर्ण सफाई दिलाई पाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको यस अदालतमा प्रतिवादीहरु समिर भन्ने वीरे तामाङ र वेद बहादुर मगरको एकै मिलानको छुट्टा छुट्टै पुनरावेदन पत्र।

१९. यस अदालतको आदेश: यसमा पीडित भनिएकी जाहेरवालीले आफूलाई बेचबिखन गरिएको होइन, नभएको व्यहोरा खुलाई जाहेरी दरखास्त लगायतका कागजातमा सहीछाप गराई प्रतिवादीहरुलाई फसाउन खोजिएको हुँदा जाहेरी दरखास्त फिर्ता पाउँ भनी निजले अदालतमा निवेदन दर्ता गराएको देखियो। सो निवेदन सनाखत गराउने लगायतको कार्य र सो समेतको मुल्यांकन गरी फैसला गर्नु पर्नेमा सो तर्फ केही नबोली प्रतिवादीहरुलाई दोषी ठहर गरी

भएको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६९।०३।२६ को फैसला प्रमाण मुल्याङ्कनको रोहमा फरक पर्न सक्ने देखिँदा मुलुकी ऐन, अदालती बन्दोबस्तको २०२ नं. बमोजिम महान्यायधिवक्ताको कार्यालयलाई पेशीको सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने व्यहोराको यस अदालतबाट मिति २०७३।०८।१३ मा भएको आदेश।

ठहर खण्ड

२०. नियमबमोजिम निर्णयार्थ यस इजलाससमक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक प्रतिवादी समिर भन्ने वीरे तामाङको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ताहरु श्री बट्टी बहादुर कार्की, श्री राघवलाल वैद्य र विद्वान अधिवक्ताहरु श्री तारा बहादुर सिटौला, श्री राम प्रसाद ढुङ्गेल, श्री दिनेश प्रसाद शर्मा तथा पुनरावेदक प्रतिवादी वेद बहादुर मगरको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री कृष्ण प्रसाद सापकोटा र विद्वान अधिवक्ता श्री कुमार प्रसाद आचार्यले “जाहेरी दरखास्त र पीडितको मौकाको प्रमाणित बयान बाहेक आरोप प्रमाणित हुने अन्य कुनै निर्विवाद तथ्ययुक्त प्रमाण वादीबाट पेश हुन सकेको छैन। पीडित जाहेरवालीले सुरु अदालतमा उपस्थित भई प्रतिवादीहरुले मुद्दाबाट सफाई पाउनु पर्छ भनि प्रतिकूल बकपत्र गरेको अवस्था छ। साथै, प्रतिवादीहरुले अदालतमा इन्कारी बयान गरेको र बुझिएका मानिसहरु काजी मगरसमेत तथा साक्षी डम्बर आले मगरले सोलाई समर्थन हुने गरी बकपत्र गरेको हुँदा हुँदै सो कुराहरुलाई प्रमाणमा नलिई केवल जाहेरी र मौकाको प्रमाणित बयानलाई मात्र निर्णायक आधार बनाई कसूरदार ठहराउने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको हुँदा बदर गरी अभियोग दावीबाट सफाई हुनुपर्छ” भनी गर्नु भएको बहस सुनियो।

२१. त्यसका साथै, वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री लोक बहादुर कटुवालले “प्रतिवादीहरुले पीडितलाई भारत लागी बिक्री गरेको कुरा जाहेरी दरखास्त, पीडितको मौकाको प्रमाणित बयान, प्रतिवादीहरुले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष गरेको साबिति बयान समेतबाट पुष्टि भई रहेको हुँदा केवल पीडितले अदालतमा उपस्थित भई प्रतिकूल बकपत्र गरेको कारणबाट कसूरबाट उन्मुक्ति पाउनु पर्ने होइन। सुरु जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादीहरुलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा १५(१)(क) अनुसार जनही २० वर्ष कैद र रु. २,००,०००।- जरिवाना गर्ने र पीडित जाहेरवालीले प्रतिवादीहरुबाट जनही रु.१,००,०००।- क्षतिपूर्ति भराई पाउने गरी

भएको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला मिलेकै हुँदा सदर हुनुपर्छ' भनी गर्नु भएको बहस सुनियो।

२२. प्रस्तुत मुद्दामा वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङले जाहेरवालीलाई ललाई फकाई भारतको पुनामा लगी बिक्री गरेको भन्ने व्यहोराको जाहेरी दरखास्त र सोहि व्यहोराको निज जाहेरवाली एवं पीडितको मौकाको प्रमाणित बयानबाट मुद्दाको उठान भएको देखिन्छ। प्रतिवादीहरूले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ को (१)(क)(ख) र उपदफा (२)(क)(ख) बमोजिमको कसूर गरेको हुँदा ऐ. ऐनको दफा १५(१)(क) बमोजिम प्रतिवादीहरूलाई सजाय गरी ऐ. ऐनको दफा १७(१) बमोजिम प्रतिवादीहरूबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिलाई पाउँ भन्ने व्यहोराको अभियोग दाबी रहेको देखिन्छ। सो सम्बन्धमा काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट फैसला हुँदा प्रतिवादीहरूले मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ बमोजिमको कसूर गरेको देखिँदा निजहरूलाई ऐ. ऐनको दफा १५(१) (क) अनुसार जनही २० वर्ष कैद र रु.२,००,०००।- जरिवाना हुने र साथै पीडित एवं जाहेरवालीले प्रतिवादीहरूबाट जनही रु.१,००,०००।- क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहर्छ भनी फैसला भएको देखियो। पुनरावेदन अदालत पाटनबाट फैसला हुँदा सोही फैसला सदर हुने गरी फैसला भएको देखियो। यसरी सुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसलाउपर चित्त नबुझि यस अदालतमा दुवै प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन पर्न आएको देखियो।
२३. उपरोक्त बमोजिमको तथ्य र बहस जिकिर रहेको प्रस्तुत मुद्दामा निर्णयको रोहमा हेर्दा निम्न बमोजिमको प्रश्नहरू निरूपण गरिनु पर्ने देखिन आयो।

क. मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार मुद्दामा पीडितको बयान अदालतबाट प्रमाणित भएको अवस्थामा सो प्रमाणित बयानलाई कसूरदार कायम गर्ने प्रयोजनार्थ निर्णायक प्रमाणको रूपमा अदालतले ग्रहण गर्न मिल्ने हो वा होइन?

ख. पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको छ वा छैन? प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो वा होइन?

२४. निर्णय तर्फ विचार गर्दा, प्रस्तुत मुद्दा सुरु अदालत तथा पुनरावेदन अदालत पाटनले प्रतिवादीहरूलाई कसूरदार ठहर गरी फैसला गर्दा प्रतिवादीहरू विरुद्ध पीडितको किटानी

जाहेरी र निजको मौकाको प्रमाणित बयानलाई मूल आधार बनाएको देखियो। जाहेरी दरखास्त आफैमा प्रमाण होइन, अपराधिक घटनाको बारे सूचना मात्र हो। केवल जाहेरी दरखास्तको आधारमा मात्र कसूरदार ठहर्‍याउन मिल्दैन, जाहेरीको व्यहोरालाई स्वतन्त्र एवं शंका रहित प्रमाणहरूले पुष्टि गरेको हुनु पर्दछ। यसै सम्बन्धमा यस अदालतबाट ने.का.प २०५६, निर्णय नं. ६६५६, अङ्क १, नेपाल सरकार विरुद्ध सोचिन्द्र प्रसाद यादवसमेत तथा ने.का.प २०६९, निर्णय नं. ८७६४, अङ्क २, नेपाल सरकार विरुद्ध यज्ञ बहादुर थापासमेतको मुद्दाहरूमा “फौजदारी मुद्दामा जाहेरी दरखास्त आफैमा स्वतन्त्र प्रमाण होइन, अन्य प्रमाणबाट समर्थित नगरेसम्म जाहेरी दरखास्त केवल अपराध अनुसन्धानको क्रममा मात्र सहयोगी हुन सक्दछ, जाहेरी दरखास्त र प्रहरीमा भएको सावित्री बयानको आधारमा मात्र कसूर ठहर गर्नु न्याय कानून समेतबाट नमिल्ने” भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको पाइन्छ। यसबाट पीडितको किटानी जाहेरीसमेतलाई मूल आधार बनाइ गरिएको फैसला मिलेको देखिदैन।

२५. अर्को तर्फ, जाहेरी दरखास्तको व्यहोरा समर्थन हुने गरी पीडितले मौकामा बयान गरी सो बयान सुरु जिल्ला अदालतबाट प्रमाणित भएको तथ्य मिसिल संलग्न कागजातबाट देखिन्छ। मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ६ ले पीडितले मौकामा गरेको बयान अदालतबाट प्रमाणित गरिएको बयानलाई अदालतले प्रमाणमा लिन सक्नेछ भनी व्यवस्था गरेको पाइन्छ। त्यस्तो प्रमाणित बयान आफैमा एक महत्वपूर्ण प्रमाणको रूपमा रहेतापनि सो बयान अन्य प्रमाणबाट समर्थित हुनु पर्ने अनिवार्यता देखिन्छ। सो बयानलाई अदालतले एकल निर्णायक प्रमाणको रूपमा ग्रहण गरिनु पर्ने भन्ने उक्त कानूनी व्यवस्थाको उद्देश्य रहेको देखिदैन। सोही सम्बन्धमा यस अदालतबाट ने.का.प २०६६, निर्णय नं. ८०७३, अङ्क २, नेपाल सरकार विरुद्ध रबिन्द्र सिलवाल रहेको जीउ मास्ने बेच्ने मुद्दामा “कुनै महिलाले आफूलाई कसैले बेच्यो भनी जाहेरी दिई सोही अनुरूप बयान प्रमाणित गराएकै भरमा निजको सो कथनलाई समर्थन गर्ने अन्य प्रमाण भए नभएतर्फ नहेरिने हो भने कानूनको प्रावधानको दुरुपयोग हुन सक्ने भएकाले जाहेरी र प्रमाणित बयान तर्फ मात्र एक तर्फि रूपमा नहेरी मुद्दाको समग्र पक्षमा अदालतको ध्यान जानु पर्ने” भनी सिद्धान्त प्रतिपादन भएको देखिन्छ। यसबाट मुद्दामा समग्र प्रमाणको विश्लेषण नगरी केवल जाहेरी दरखास्त र प्रमाणित बयानको आधारमा कसूरदार कायम गरिनु न्यायोचित देखिदैन।

२६. किटानी जाहेरी र प्रमाणित बयान व्यहोरा विपरित निज पीडित एवं जाहेरवालीले काठमाडौं जिल्ला अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गर्दा स.ज.नं. ७ मा “प्रतिवादीहरु समेत भई संगै भारत गएको र भारतमा एक आपसमा भनाभन भई आवेशमा आई प्रस्तुत मुद्दा दायर गरेकी हुँ। यि प्रतिवादीहरुले विक्री गर्ने मनसायले भारत लगोका होइनन्, आपसी चिनजानको नातासंगै फिलीम खेल्दा संगै काम गर्ने गरेकोले संगै कामको सिलसिलामा भारत गएका हौं। यि प्रतिवादीहरु निर्दोष छन्। प्रस्तुत मुद्दाबाट सफाई पाउनु पर्छ” भनि प्रतिकूल बकपत्र गरेको देखियो। साथै, प्रतिवादीहरुले अनुसन्धान अधिकारीसमक्ष बयान गर्दा पीडितलाई भारतको पुनामा लगी बेचबिखन गरेको भन्ने उल्लेख गरी कसूरमा साबिति बयान गरेतापनि अदालतमा आई बयान गर्दा कसूरमा इन्कार रहेको देखिन्छ। सो इन्कारी बयानको व्यहोरालाई समर्थन हुने गरी प्रतिवादीहरुका साक्षी राज कुमार महर्जन र डम्बर आले मगरले सुरु अदालतमा उपस्थित भई बकपत्र गरेको देखिन्छ। बुझिएका मानिसहरु काजी मगर र भक्त बहादुर लामाले सुरु अदालतमा बकपत्र गर्दा उक्त वारदात तथा जाहेरी दरखास्त बारेमा आफूलाई केहि थाहा नभएको अनभिज्ञता जनाएको देखियो। यसबाट पीडितको जाहेरी दरखास्त र मौकाको प्रमाणित बयान व्यहोरा प्रमाणित गर्ने अन्य समर्थित प्रमाणको अभाव रहेको अवस्था विद्यमान देखिन्छ। तसर्थ, प्रतिवादीहरुले स्वतन्त्र रूपमा अदालतमा आई गरेको बयान, पीडितको प्रतिकूल बकपत्र, साक्षीहरुको बकपत्र लगायतका प्रमाणहरुलाई कुनै आधार नबनाई केवल जाहेरवालीको जाहेरी दरखास्त र पीडितको मौकाको बयानलाई मात्र आधार बनाई प्रतिवादीहरुलाई कसूरदार ठहराउने गरी भएको फैसला मिलेको देखिएन।

२७. अतः माथि उल्लेखित आधार, कारण र प्रमाणहरुको विश्लेषणबाट प्रतिवादीहरु वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाङलाई मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ को दफा ४ बमोजिम कसूर गरेकोमा सोही ऐनको दफा १५(१)(क) अनुसार जनही २० (बीस) वर्ष कैद र रु.२,००,०००।—(दुई लाख रुपैयाँ) जरिवाना हुने, साथै ऐ. ऐनको दफा १७(१) बमोजिम पीडित एवं जाहेरवालीले प्रतिवादीहरुबाट जनही रु.१,००,०००।—(एक लाख रुपैयाँ) क्षतिपूर्ति भराई पाउने ठहराई काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट मिति २०६७।०२।१६ मा भएको फैसला सदर हुने गरी पुनरावेदन अदालत पाटनबाट मिति २०६९।०३।२६ मा भएको फैसला मिलेको नदेखिँदा सो फैसला उल्टी

भई प्रतिवादीहरु वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाडले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउने ठहर्छ। अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु।

तपसिल

माथि ठहर खण्डमा लेखिएबमोजिम पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसला उल्टी भई प्रतिवादी वेद बहादुर मगर र समिर भन्ने वीरे तामाडले अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहरी फैसला भएकोले निजहरुलाई थुनामुक्त गर्न यस अदालतबाट संक्षिप्त आदेश भईसकेको हुँदा थप केही गरिरहन परेन -----१

प्रस्तुत मुद्दाका प्रतिवादीहरुलाई सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालत तथा पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बमोजिम लागेको २० (बीस) वर्ष कैद र रु.२,००,०००।—(दुई लाख रुपैया) जरिवाना, साथै पीडितले प्रतिवादीहरुबाट जनही रु.१,००,०००।—(एक लाख रुपैया) क्षतिपूर्ति भराई पाउने गरी कसिएको लगत कट्टा गरिदिनु भनी सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतमा लेखि पठाउनु-----२

प्रस्तुत मुद्दाको फैसलाको प्रतिलिपी साथै राखी महान्यायाधिवक्ताको कार्यालयलाई फैसलाको जानकारी दिनु-----३

मुद्दाको दायरी लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु -----४

न्यायाधीश

उक्त रायमा सहमत छु।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत: दीपिका थापा मगर

कम्प्युटर अपरेटर: रमला पराजुली

इति संवत् २०७५ साल पुस २३ गते रोज २ शुभम् ।